

Рабочая программа составлена на основании образовательной программы

ДНИИП им.А.А.Тахо-Годи

«Рассмотрено»

«Согласовано»

На заседании МО

Магомеднабиева П.М.

« ____ » _____ 2023г.

Зам.директора по УВР

Бахмудова С.А.

« ____ » _____ 2023г.

Рабочая программа по кумыкской лит-ре

(ФГОС 3-го поколения)

34ч.

7 класс

МБОУ «Гимназия №17»

Учитель : Муталимова М.Б

Махачкала 2023.

7 КЛАС

(34 сағат)

Текстлени уйренивге –26 сағат Тил оьсдюрювге – 5 сағат.

Класдан тышда охумакь учун таклиф этилеген китапланы гьакьында лакьырлашывгьа – 3 сағат.

Бёлук*	Темаланы кьысгьача хабары	С.	Материалны уйренивде алынагьан билимлер
Гиршип	Англатьв дарс.	1	<p>Маданиятда инче саниятны, адабиятны ва фольклорну ерин, ёругьун англамакь. Чебер асарланы инсанны яшавунда кьуллугьун, ондан таба таза кьылыкьлы, оьр хасиятлы, гьакьыллы, тарбиялав болувунда ону уллу агьамиятын англамакь.</p> <p>Адабият – инчесаниятны бир бёлюгю экенин ва адамны яшавунда ону кьллугьун белгилеп бажармакь.</p>
	«Абдулланы йьры».	2	<p>Халкь авуз яратывчулугьуну асарларыны арасында оьр даражасында яратылгьан «Абдулланы йьрын» кьумукь халкьны тарихин, адатларын, яшав-турушун ахтарывда айрыча агьамият берегенин англамакь. Экиде йьрны ортакь ва айры ерлерин табып лакьырлашыв кьурмакь. Йьрны чебер, кьурч ва таьсирли кюйде охуп бажармакь.</p> <p>Асарны аслу идея-маьнасын чечивде, хас белгилерин айырып, чебер аламатланы уьстюнде иин гёрюп, оьз кьаравларынын гёрсетип бажармакь.</p> <p>Яратывчулукь иш: Абдулланы хасиятын келпетлевде синквейн иш оьттерив.</p> <p>«Абдулланы йьрындан» бир гесегин гёнтюнден уйренмек.</p>
	Мифлени гьакьында англав. «Кьылыч ургьан», «Эмен терек».	2	<p>Мифлени ёммакьлардан башгьалыгьын, оланы алдынгьы адамлар булан тыгьыс байлавлугьун, олагьа инанывлугьун англамакь. Мифлени чебер ва таьсирли кюйде охуп, кьужурлу кюйде хабарлап бажармакь, терен маьнасына тьошюнмек.</p>

<p>Легенда. «Таш улан».</p>	<p>2</p>	<p>Легендаланы фольклорну башга жанрлары булан тенгештирип, башгалыкларын токташдырмакь. «Таш улан» деген легенданы чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакь.</p> <p>Адамланы яшавунда легендаланы агъамиятын англамакь, игитлени хасиятларын сураглап бажармакь, олагъа багъа беривде, оз ойларын далилер гелтирип айтып бажармакь.</p> <p>Асаргъа байлавлу сораглагъа жавап берип бажармакь.</p>
<p>Тил оьсдюрюв. Сочинение. «Таш уланны келпети».</p>	<p>1</p>	<p>Таш уланны келпетин хасиятлавада синквенй иш оьттермек..</p> <p>Сочинения язма берилген темагъа байлавлу ойларын, мекенли, толу кюйде грамматика кьайдаларын саклап, язып бажармакь.</p> <p>Сочиненияны темасына байлавлу далиллер гелтирип, гьасиллер чыгъарып бажармакь.</p>
<p>Й. Къзакъ. «Гетенибиз гькша марал гюз эди», «Не билейим юз дынкы бар ханланы», «Гюемен, вая, дослар, гюемен».</p> <p>Адабият теориясындан. Эсгилегенген сьзлер.</p>	<p>2</p>	<p>Й. Къзакъны яшаву булан ону яратывчулугъуну тыгъыс байлавлун, шиьруларында гетереген масъалалагъа шаирни янашывун; асарланы тематикасын, аслу маънасын, тарих булан байлавлун англамакь. Й. Къзакъны берилген асарларын чебер ва таъсирли кюйде охуп, асарларда гетерилген масъалалагъа гере оз ойларын айтып бажармакь. Асарлагъа байлавлу толу ва мекенли жаваплар берип бажармакь. Асарланы тематикасына, проблематикасына гере авторну кьаравларын англама, тилини чеберлигине агъамият берме, ону чеберлик алматларыны уьстонде иш гьрме ва олар асарларда не йимик къуллукь кютегенин англагып бажармакь.</p>

		<p>язылганлыгын, ону аслу тематикасын ва проблематикасын токташдырып бажармакъ. «Кылыкь китапны» чебер ва таъсирли кюйде охуп, онда гетерилген кылыкь темалагъа байлавлу лакъырлашыв кьуруп, оз ойларын далиллер гелтирип исбатлап бажармакъ. «Яхшы ва яман кылыкьлы хасиятлы адамлар» деген темагъа гере лакъырлашыв кьуруп, яшавдан уьлгюлер гелтирип бажармакъ. А. Акаевни кылыкь китабында гетерилген масъалаланы гъакьында бугюнго яшав гъал булан тенгешдирип, агъамиятлыгын гёрсетип бажармакъ. Темагъа гере айтывлар ва аталар сёзлерин табып, оланы маънасын ачыкь этмек.</p>
<p>3. Батырмурзаев. «Тангчолпан», «Кериван гетди».</p>	<p>2</p>	<p>3. Батырмурзаевни яшав ва яратывчулукь ёлуну гъакьында аслу маълуматланы хабарлап бажармакъ. Ону тарихибизде этген улду уьлгюлю ишлерини гъакьында билмек. Ширьуланы чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакъ, оланы тематикасын ва проблематикасына гере авторну къаравларына тюз тюшонмек, чеберлик аламатларыны уьстюнде иш гёрмек ва олар асарда не йимик кьуллукь кютегенини англатып, ширьуланы оьлчев ва кьурулуш янын чечип; кыйын сёзлени табып, иш гёрюп, асарлагъа байлавлу оз ойларыгъызны айтып, оланы далиллер булан исбатлап бажармакъ.</p>

<p>А. Салаватов. «Къарачач». Адабият теорисындан. Драма. Диалог.</p>	<p>2</p>	<p>А. Салаватовну яшав ва яратывчулукъ ёлуну гъакъындан кыысгъа маълуматлар берип, «Къарачач» пьесаны чебер, таъсирли ва роолягъа гёре охуп бажармакъ. Асарда суратланагъан агъвалатлагъа байлавлу оъз ойларын айтып, далиллер булан исбатлап, иитлени хасиятлап, олагъа багъа берип бажармакъ; пьесада авторну къаравларын англама, тилини чеберлигине агъамият берип, ону асарда кютеген къуллугъун токъташдырып бажармакъ. Адабият теориясындан драма жанрны башгъа адабият жанрлардан не йимик башгъалькълары барны англамакъ, асарны фольклор булан сыкъ байлавлугъун гыис этмек, «Къарачач» ёммакъ булан ортакъ ерлерин тапмакъ ва аслу идея-маънасына</p>
<p>А. Сулейманов. «Уллубий Буйнакскийге багъышлана».</p>	<p>2</p>	<p>А. Сулеймановну яшав ва яратывчулукъ ёлуну гъакъында хабарлап, ону «Уллубий Буйнакскийге багъышлана» деген шиърусун чебер ва таъсирли кюйде охуп, шиъруну идея-маънасын токъташдырып, къумукъланы белгиле, къагърулу уланы У. Буйнакскийни этген ишлерини ва къуллугъуна гъакъында асардан далиллер гелтирип, исбатлап айтып бажармакъ, игит Уллубийни къочкакъ ишерине айлавлу оъз ойларын эркин кюйде айтып бажармакъ, асардан чебер алааматланы табып, оланы уъстюнде иш гёрмек, къыйын сёзлени маънарын сёзлюклерден табып, ачыкъ этмек, игитлеге, къочкакълы уланлагъа байлавлу айтывлар ва аталар сёзлерин тапмакъ, оланы маъналарын ачыкъ этип бажармакъ.</p>
<p>Аткъай. «Мени халкъым», «Къайырхан булакъ», «Ачув – сайда, рагъму теренде».</p>	<p>1</p>	<p>Аткъайны яшав ва яратывчулукъ ёлун хабарлап, шиъруларыны аслу тематикасын белгилеп бажармакъ. Шиъруланы чебер, таъсирли ва чебер кюйде охуп бажармакъ. Поэманы тематикасына,</p>

		<p>проблематикасына гёре авторну кьаравларын англама, тилини чеберлигине агьамият берме, ону чеберлик алматларыны уьстюнде иш гёрме ва асарларда автор оланы не мурад булан кьолагьанын англатьп бажармакъ. «Ачув сайда-рагьму теренде» деген айтывну маънасына агьамият берип, о гьакьда лакьырлашыв кьуруп, яшавда болгьан агьвалатлар булан байлап, оз ойларын айтып бажармакъ.</p>
	<p>М. Ягьняев. «Топуракъ сёйлей».</p>	<p>2</p> <p>М.Ягьняевни яшав ва яратывчулукъ ёлуну гьакьында кьысгьача хабарлап, ону «Топуракъ сёйлей» деген асарын чебер ва таъсирли охуп бажармакъ, ону сюжет ёлун композициясыны хас янларын токъташдырып, асарны башы суратланагьан агьвалатланы, кьызгьан ерин, ахыры йимик теория англавланы башгьалькьларын айырып бажармакъ; асарны савлай, айырып алып ва толу кюйде хабарлап, баш ва экинчи даражалы игитлени айырып, авуздан яда язып хасиятлап, асарны темасына оз ойларын айтып, далилер гелтирип гертилеп, танкьыт лакьыр юрютоп, асарны атыны ич маънасы булан не йимик байлавлугьу барын токъташдырып бажармакъ.</p> <p>Оьзбашына охума берилген гесекден бирикген сёзтагьымланы, англамагьа четим тиеген сёзлени маънасын чечивде сёзлюкден, интернет ресурслардан пайдаланып бажармакъ.</p>
	<p>М. Атабаев. «Урлангьан ажжал».</p>	<p>I</p> <p>М. Атабаевни яшав ва яратывчулукъ ёлуну гьакьында аслу янларын хабарлап, ону «Урлангьан ажжал» деген поэмасын чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакъ. Асарны маънасына тюз туюнюнюп, онда суратланагьан ишлеге байлавлу «Дав адамгьа не йимик зарал гелтире» – деген теманы айланысында авторну аслу асаргьа салгьан идея-маънасын чечип бажармакъ. Асарны тематикасына байлавлу язылгьан асарлар булан тенгleshдирип, оланы ортакъ ва айры ерлерини гьакьында лакьырлашыв кьуруп бажармакъ.</p>

		Поэманы бир гесегин инсценировка этмек
Класдан тышда охув. А. Сулейманов. «Давда той».	2	Текст булан ишлеп бажармакъ, пайдаланмакъ учун тарыкълы материалны школаны библиотекасында, яда интернетден табып, алып, къоллап бажармакъ. Асарланы чебер охуп, оларда гётерилген масъалагъа байлавлу лакьырлашыв юрютюп бажармакъ.
А. Жачаев. «Мен къумукъман», «Бёрк бар сени башында».	1	А. Жачаевни яшав ва яратывчулукъ ёлуну гъакъында аслу маълуматарын хабарлап, шиъруларын чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакъ. Жачаевни шиъруларындан таба тилни де, халкъны да сыкъ байлавлугъун, тил адамгъа негер тарыгъын, о адамны яшавунда не йимик къулдукъ кютегенни гъакъында лакьырлашыв къуруп, оз ойларын далилер гелтирип исбатлап бажармакъ. Шиъруланы чеберлик алааматларыны уьстюнде иш гёрюп, олар асарда не йимик къулдукъ кютегенни англатып, шиъруланы оьлчев янын чечип бажармакъ.
Класдан тышда охув. А.Жачаев. «Ана тил – алтын ачгъыч».	1	Текст булан ишлеп бажармакъ, пайдаланмакъ учун тарыкълы материалны школаны библиотекасында, яда интернетден табып, алып, къоллап бажармакъ. Асарланы чебер охуп, оларда гётерилген масъалагъа байлавлу лакьырлашыв юрютюп бажармакъ.

	<p>Тил оьсдюрюв. Проект: «Къумукъ тилим – жавгъар тил».</p>	I	<p>Айланадан жыйгъан материалны къурашдырып бажармакъ. Ону слайдкьайдада озбашына гьрсетип бажармакъ.</p> <p>Бир-бири булан кыйышып, къол узатып, гюп болуп ишлеп бажармакъ. Дарсда алгъан билимлерин къолап, якълап бажармакъ. Этген ишини агъамиятын, пайдасын гьрсетип, англатьп бажармакъ.</p>
	<p>Р. Гьамзатов. «Къурдашлыкъ гъакъда ёммакъ».</p>	I	<p>Р. Гьамзатовну яшав ва яратывчулугъуну гъакъында хабарлап, ону шиьрусун чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакъ.</p> <p>Шиьруда гьтерилген темагъа байлавлу айтывлар ва аталар сьзлерин табып, оланы маънасын ачып этип; адамны яшавунда къурдашлыкъны агъамиятыны гъакъында лакъырлашыв къуруп, огъар байлавлу эркин кюйде оз ойларын айтып бажармакъ.</p>
	<p>А. Саидов. «Бизге къонакъ болугъуз».</p>	I	<p>А. Саидовну яшав ва яратывчулукъ ёлун хабарлап бажармакъ, ону шиьрусун чебер ва таъсирли охуп, шиьруда гьтерилген темагъа байлавлу айтывлар ва аталар сьзлерин табып, оланы уьстюнде иш гьрюп бажармакъ. Шиьруда автор дагъыстанны халкъларыны арасында къонакълыкъгъа береген багъасыны гъакъында суратланагъан ерлерин табып, лакъырлашыв къуруп бажармакъ, о гъакъда уллулурдан эшитгенин, оз ойларын эркин кюйде далиллер гелтирип айтып бажармакъ.</p>

<p>Кадрия. «Ананы оьлюмю».</p>	<p>2</p>	<p>Кадрияны яшав ва яратывчулугъун хабарлап, «Ананы оьлюмю» деген поэмасын чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакъ. Асарны маънасына тюз туюнюнюп, онда суратланагъан ишлеге байлавлу «Адамны яшавунда ана не йимик уллу роль ойнай « – деген теманы айланысында авторну аслу асаргъа салгъан идея-маънасын чечип бажармакъ. Асарны тематикасына байлавлу язылгъан асарлар булан тенгleshдирип, оланы ортакъ ва айры ерлерини гъакъында лакъырлашыв къуруп бажармакъ. Асарны чеберлик алааматланы уьстюнде иш гёрюп, олар асарда не йимик къуллукъ кютегенни англатып, поэманы оьлчев ва янын чечип бажармакъ. Ананы келпетине байлавлу айтывлар ва аталар сёзлерин табып, язып гелмек.</p>
<p>Класдан тышда охув. Ж.Керимова. «Къурчакъ ойнамайгъан къыз».</p>	<p>1</p>	<p>Текст булан ишлеп бажармакъ, пайдаланмакъ учун тарыкълы материалны школаны библиотекасында, яда интернетден табып, къоллап бажармакъ. Асарланы чебер охуп, оларда гётерилген</p>
		<p>масъалагъа байлавлу лакъырлашыв юрютюп бажармакъ.</p>
<p>Р. Рашитов. «Адамгъа макътав».</p>	<p>1</p>	<p>Р. Рашитовну кысыгъача яшав ёлун хабарлап, ширьрусун чебер ва таъсирли кюйде охуп бажармакъ. Ширьруну аслу темасын ачыкъ этип, огъар байлавлу оьз ойларын айтып, далилдер гелтирип, исбатлап бажармакъ.</p>
<p>Класдан тышда охув. Б. Магъаматов. «Атама кагъыз».</p>	<p>1</p>	<p>Текст булан ишлеп бажармакъ, пайдаланмакъ учун тарыкълы материалны школаны библиотекасында, яда интернетден табып, къоллап бажармакъ. Асарланы чебер охуп, оларда гётерилген масъалагъа байлавлу лакъырлашыв юрютюп бажармакъ.</p>

Гъасиллер чыгъарыу.
Гечилген материалны такрарлав.

2

Йылы узагъында программада алынган билимлерин къурашдырып бажармакъ. Адабият жанрларын айырып билмек. Берилген сораулакъа толу ва мекенли жауап берип бажармакъ.

Гечилген асарланы атларын ва авторларын, асарны темасын ва идеясын, гечилип гетген асарланы жанр башгъалыкъларын айырып, олакъа байлау теория англауаны билмек.